

Təlim prosesində vətənpərvərlik və hərbi vətənpərvərliklə bağlı verilən məlumatların elmi və pedaqoji əsasları

Məhbubə Ələkbərova,
ADU-nun pedaqogika
kafedrasının müəllimi
mahbuba.alakbarova@mail.ru

Rəyçilər: Vidadi Bəşirov, dosent;
İnqilab Xəlilov, dosent

Məqalə yetişən nəslin vətənpərvərlik və hərbi vətənpərvərlik tərbiyəsinin formalaşdırılmasından bəhs edir. Məqalədə vətənpərvərlik və hərbi vətənpərvərlik tərbiyəsinin təlim prosesində şagirdlərə aşılmasının spesifik xüsusiyyətləri aydınlaşdırılır. Göstərilir ki, Qarabağ savaşında, eləcə də torpaqlarımızın azad olunmasında və bütövlükdə vətən uğrunda

şəhid olan qəhrəman övladlarımız barədə hər gün təlim prosesində 3-5 dəqiqə olmaqla informasiyaların verilməsi çox faydalıdır.

Məqalədə həmçinin təlim prosesində şagirdlərə aşılanaan vətənpərvərlik və hərbi vətənpərvərlik tərbiyəsinin elmi və pedaqoji sistemi də öz əksini tapır.

Açar sözlər: şəhidlərin yad edilməsi, şəhidlik zirvəsi, 20 Yanvar şəhidləri, gecələrin təşkili, görüşlərin təşkili, hərbi vətənpərvərlik tərbiyəsi, vətəni yad nəzərlərdən qorumaq, vətən uğrunda şəhid olmaq şərəfi

Ключевые слова: поминовение шехидов, вершина шехидства, шехиды 20 января, организация норей, организация ветрег, воспитание военного патриотизма, охранять родину от чужеземных взглядов, честь быть шехидаи воями родины

Key words: memory of martyrs, martyrdom peak, January 20 martyrs, organization of nights, organization of meetings, military patriotism, protection of homeland from alien sight, honor of being martyred for homeland

Müharibə şəraitində yaşadığımız hazırkı dövrdə şagirdlərə vətən sevgisi aşılamaq, vətən uğrunda mübarizə aparmağı öyrətmək, vətəni qorumaqla vətən uğrunda döyüşməyi, hətta yeri gələndə şəhid olmağı, qurban

verməyi onlara aşılamaq günün ən vacib tələblərindən hesab olunur.

Azərbaycan Respublikasında həyata keçirilən təhsil islahatına dair direktiv sənədlərdə yetişən nəslin vətənpərvərlik və hərbi vətənpərvərlik tərbiyəsinin səmərəli təşkili məsələləri geniş yer alır. Ona görə belə tədbirlərin təşkili orta ümümtəhsil məktəblərinin bütün pedaqoji kollektivlərinin qarşısında mühüm vəzifələr qoyur. Bu vəzifələrin isə müvəffəqiyyətli həlli yetişən gənc nəslin həm vətənpərvərlik, həm də hərbi vətənpərvərlik tərbiyəsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Xalqımızın övladları müxtəlif illərdə Vətən uğrunda, onun müstəqilliyi uğrundakı mübarizələrdə çoxlu şəhidlər vermişdir. Çoxsaylı övladlarımız, məktəblilərimiz, gənclərimiz düşmən gülləsinə tuş gəlmişdir. Şəhid olan soydaşlarımız vətən uğrunda canlarından keçməklə özlərinə əbədi şöhrət gətirmişlər. Şəhidlik zirvəsinə yüksələn soydaşlarımızın bir qismi 20 yanvar şəhidləri kimi tarixə düşmüşlər. Şəhidlərimizlə bağlı

orta ümumtəhsil məktəblərində şagirdlərə planlı, məqsədyönlü və mütəşəkkil olaraq məlumatlar verməliyik. Şagirdlərə mərdlik, mübarizlik, vətən naminə şəhid olmaq kimi sifətlərin mütəmadi olaraq aşılmasına çalışmaq lazımdır. Bunun üçün təlim prosesində bir sıra ədəbi-bədii materiallardan istifadə etmək çox faydalıdır.

Ədəbi-bədii materiallar içərisində əxlaq tərbiyəsinin ən mühüm komponentlərindən olan **vətənpərvərlikdən** bir qədər ətraflı danışmaq lazım gəlir. Vətənpərvərlik, vətənsəvərlik, vətəni yad nəzərlərdən qorumaqlıq, vətən uğrunda şəhid olmaq kimi əxlaqi keyfiyyətləri təkcə azəri türkləri yox, bütün türk xalqları öz mənəviyyatında yaşadır və daşıyırlar.

Ədəbiyyat dərslərində istifadə etmək üçün səciyyəvi olan bir sıra bədii nümunələrdə mövcud olan vətənpərvərlik və hərbi vətənpərvərlik nümunələrini şagirdlərə mütəmadi olaraq aşılamaq lazımdır.

Erməni təcavüzünə məruz qaldığımız hazırkı dövrdə işğal altında olan torpaqlarımızı düşmən tapdağı altından xilas etmək üçün ədəbiyyat dərslərində belə nümunələrdən istifadə olunmasına zəruri ehtiyac duyulur. Niyə? Ona görə ki, analarımız

içərisində övladlarını hərbi xidmətdən yayındırmağa cəhd göstərənlərə hələ də rast gəlmək olur.

Belə anlarda övladlarımızda Vətən, torpaq uğrunda şəhid vermək hisləri yaratmaq lazım gəlir. Orta ümumtəhsil məktəblərimizin ədəbiyyat dərslərində vətənpərvərlik tərbiyəsinin aşılmasına təsir edən dəyərli nümunələri kifayət qədər hesab etmək olmaz. Abbas Səhhətin "Vətənimdir" şeiri istisna olmaqla vətənpərvərlik üçün çılğın hisslər doğuran bədii nümunələr dərsləklərdə, dərslər vəsaitlərində azlıq təşkil edir. Xüsusilə işğal olunan torpaqlarımızla, şəhid övladlarımızla bağlı mütləq mənada vətənsəvərliyi çılğınlıqla təcəssüm etdirən bədii nümunələr dərsləklərdə, dərslər vəsaitlərində aparıcı mövzu və nümunələr olmalıdır. (4. səh, 366-367)

Şəhidlərimiz içərisində elələri var ki, onların qəhrəmanlığı örnək xarakterə malikdir. Hansı ki, belə örnəkləri təkcə ölkəmiz üçün yox, dünya xalqları üçün də nümunə hesab etmək olar. Hələ böyük Vətən müharibəsi illərində İsrəfil Məmmədov iki dəfə Sovet İttifaqı qəhrəmanı adına layiq görülmüşdür. Birinci dəfə Sovet İttifaqı qəhrəmanı adını alarkən SSRİ xalqlarının bütün mətbuat

orqanları İsrafil Məmmədovun əfsanəvi qəhrəmalığından, qeyri-adi şücaətindən bəhs etmişlər. Çünki İsrafil Məmmədov tək-tənha faşist tankları üzərinə şığımış, sağ cınaqdan gələn tankı qumbara ilə partlatmış, sol cınaqdan ona yönələn tankları məhv etmişdir. Belə qeyri-adi şücaətinə görə ona Sovet İttifaqı qəhrmanı adı verilmişdir. İkinci dəfə İsrafil Məmmədov almanların silah bazasına tək hücum etmişdir. Avtomatında 72 güllə olan İsrafil həmin silah bazasında olan 70 nəfər alman faşistinin 66-sını öldürmüş, 4-nü isə əsir götürərək qolu bağlı şəkildə gətirib öz komandirinə təhvil vermişdir. Bu şücaətinə görə ona ikinci dəfə Sovet İttifaqı qəhrmanı adı verilmişlər. Lakin həmin döyüşdən aldığı yaralardan 1946-cı ildə vəfat etmişdir. Yəni İsrafil Vətən uğrunda canını qurban vermişdi.

Qarabağ savaşında İsrafilin döyüş ənənələrini davam etdirən igid oğlanlarımız da vardır. Onlardan biri Mübariz İbrahimovdur. Mübariz İbrahimov da torpaqlarımıza hücum edən erməni faşistlərinə qarşı döyüşə tək getmişdir. O, son gülləsinə qədər erməni faşistlərini məhv etmişdir. Belə igid övladlarımızın, belə qəhrəman övladlarımızın Vətən uğrunda,

torpaq uğrunda canlarını qurban vermələri ilə bağlı örnək xarakterli təlim materialları hazırlayıb hər dərsin əvvəlində bir neçə dəqiqəlik informasiya verməklə uşaqlarda hərbi vətənpərvərlik elementləri yaratmaq olar. Belə məlumatları verərkən Cəbhə xəttində qazanılan qələbələri önə çəkmək lazım gəlir. Çünki belə informasiyalar şagirdləri daha çox ruhlandırır, onlarda qələbəyə inam yaradır. Məsələn, 2016-cı il Aprel döyüşlərində fədakarlıq göstərən, sinəsini gülləyə sipər edən əsgərlərimizin qəhrəmanlığı barədə faktlardan istifadə edib şagirdlərə məlumat vermək çox faydalıdır. Həmin məlumatlarda göstərilməlidir ki, Cəbrayıl rayonu işğal olunandan bu günə qədər ermənilər həmin rayonu Lələtəpə yüksəkliyindən nəzarət edirdilər. Lələtəpə ətrafında xidmət edən igid əsgərlərimiz uzun vaxt ərzində hərbi müşahidələr aparmış, strateji mövqelər əldə etmiş, ciddi hərbi hazırlıqlar keçərək Lələtəpə uğrunda döyüşə hazırlaşmışlar. Aprel ayı başlayan kimi onsuz da hər gün güllə atan ermənilərin açdıqları atəşlərə cavab olaraq ordumuz hücumu keçmiş və Lələtəpə yüksəkliyini almışlar. Aprel ayının ilk günlərində başlayan atışmanı qələbə ilə başa çatdıran Azərbaycan ordusu hücumu keçə-

rək Lələtəpə yüksəkliyini və onun ətrafında olan Cocuqmərcanlı kəndini ələ keçirmişlər. Bu döyüşdə şəhidlər verən Azərbaycan ordusu Lələtəpə yüksəkliyi ilə yanaşı, Cocuqmərcanlı kəndini də geri almışdır. Bu döyüşdə qəhrəmanlıqla həlak olan şəhirdlərimiz haqqında şagirdlərə verilən məlumatları didaqtik material şəklinə salıb bütün siniflərdə hər dərəcə əvvəlində 3-5 dəqiqə olmaqla şagirdlərə çatdırmaq çox faydalıdır. Bu məlumatların içərisində bir il müddətində Cocuqmərcanlıda kəndin tam bərpa olunması, yeni binaların tikilməsi, yeni məktəbin inşa olunması, yeni iş yerlərinin açılması ilə bağlı Azərbaycan dövlətinin fədakarlığı haqqında da informasiyalar yer almalıdır. Əgər biz hər hansı bir işğaldan azad olunan kəndimizin yenidən qurulmasına cəmi bir neçə ay sərf ediriksə, deməli, digər kəndlərimizin işğaldan azad olunması ilə bağlı bizim heç bir çətinliyimiz olmayacaqdır. Çünki ölkə rəhbərliyinin ciddi qayğısı nəticəsində bir kəndin yenidən qurulması, həyat şəraitinin bərpa olunması, kəndin sosiallaşmasına nail olunması onu sübut edir ki, ölkəmizdə vətənpərvərlik və hərbi vətənpərvərlik tərbiyəsinin yüksək səviyyədə olması artıq bir həqiqətə çev-

rilmişdir. Bu da bir həqiqətdir ki, şəhid olan əsgərlərimizin valideynləri övladlarının bu şücaəti ilə fəxr edirlər. Onlar gənc övladlarının vətən uğrunda, torpaq uğrunda şəhid olmalarından qürur duyaraq öz fikirlərini bir sözlə ifadə edirlər: "Vətən sağ olsun!"

Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi şəraitində şəhidlərin nümunəsində gənc nəslin tərbiyələnməsi işi yeni vüsət almışdır.

Belə ki, Azərbaycanda milli ideologiya formalaşır, milli mənlük şüurumuz baş qaldırır, ənənələrimiz dirçəlir, dövlətçiliyimiz möhkəmlənir, ərazi bütövlüyümüzün, sərhədlərimizin toxunulmazlığını təmin etmək üçün xalqımız səfərbər olunur. Odur ki, təlim-tərbiyə işi, xüsusilə ailələrdə təsir imkanlarına ciddi nəzarət olunmasını zəruri edən zəngin biliklərin mənimsədilməsi bu gün ümumxalq qayğılarından kənar qala bilməz.

Şəhidləri yad etmək kimi müqəddəs anım mərasimləri və bir çox başqa tədbirlər ailələrdə də ideya-siyasi tərbiyənin məzmununa çevrilir.

Şəhidlərin yad edilməsi işinin təşkili metodikasının mahiyyətini açmaq üçün onun əlamətlərinin, fəaliyyət istiqamətlərinin,

tətbiq imkanlarının nədən ibarət olduğu göstərilməlidir.

Bu cür əxlaqi keyfiyyətləri milliyətindən, irqindən, sinfi mənsubiyyətindən, əqidə və məramından asılı olmayaraq hər bir Azərbaycan vətəndaşında ideyasiyaya tərbiyə şəklinə inkişaf etdirmək çox vacibdir:

“Vətən təəssübkeşliyi, Vətənə xidmət, lazım gələrsə, vətən yolunda canını qurban verməyə hazır olmaq indi Azərbaycanda getdikcə geniş yayılan ideyalardan biridir. Vətənpərvərlik, o cümlədən hərbi vətənpərvərlik kütlələrin şüuruna daha çox hakim kəsilir. 1990-cı ilin yanvarında Azərbaycan ərazisinə soxulan düşmən tanklarının qarşısını əliyalın kəsməyə çıxan minlərlə xalq kütləsinin fədakarlığı, təcridən dırnağan top, tank, avtomatla silahlanmış və rus polkuna arxalanan erməni qəsbkarlarının qarşısına ov tüfəngi ilə çıxan azərbaycanlıların igidliyi buna bariz nümunədir”. (3, s. 324-325)

Bu gün gənc nəslin ideyasiyaya hazırlığı şəraitində ailələr də belə fikir, belə əqidə formalaşır ki, normal yaşamaq üçün nəinki fikirdə, əməldə də həmrəy olmaq gərəkdir. Hətta siyasi birliyə də ehtiyac duyulur. Bu qəbildən olan hislərin ailə mühitində formalaş-

dırılması sırf maarifləndirici xarakterdə olmalıdır. Şəhidlik ruhuna hörmət və ehtiram ailədən başlayır. Ailə üzvlərinin hər biri şəhidlik zirvəsinə aparan yola bələd olmalıdır. Bu zərurəti dərk edən atababalarımız haqlı olaraq demişlər: “Tək əldən səs çıxmaz”, “Tək əl ilə düyün açılmaz”, “El bir olsa, dağ oynadar yerindən, Söz bir olsa, zərbi kərəm sındırar”.

Anadolu türklərinin belə bir ənənəsi var. Ailədə 18 yaşına çatan yeniyetmələr üçün “Qurbanlıq gecəsi” keçirirlər. Gecəyə doğmalar, qohumlar, əqrəbalar dəvət olunur. 18 yaşlı oğlan təşkil olunan mərasimdə otağın ortasında xalçanın üstündə otuzdurularaq başına xına yaxılır. Xınanı yaxan ana oğluna deyir:

- Mən səni Vətən yolunda qurbanlıq etdim. Əgər vətənə xəyanət etsən, südüm sənə haram olsun. Vətən yolunda şəhid olsan, mənə, ocağımıza və torpağımıza şərəf gətirərsən.

Bax belə ənənələr yaratmaq lazımdır. Belə ənənələrin məktəb tədbirlərinə gətirilməsi yaxşı olardı.

Şəhidliklə bağlı tədbirlərin ideya istiqamətini düzgün başa düşməyin metodik çalarlarını bilmək həm valideynlər üçün, həm də müəllimlər üçün önəmlidir. Ona

görə ki, böyüyən nəsildə şəhid ailələrinə ehtiram bəsləməyi öyrətmək, şəhidlərimizin uyduğu məkanlara ziyarətləri təşkil etməyi bacarmaq yetişən nəslin nümayəndələri üçün vacibdir. Bu baxımdan qəbirüstü abidə və heykəllərin, divardakı barlyeflərin səliqə-sahmana salınmasında böyüklərə dəstək olmaq çox dəyərli və vacib tələb kimi başa düşülməlidir.

Xüsusən təhsilin məzmununu şərtləndirən tədris vəsaitlərində, dərsliklərdə, proqram və müntəxəbatlarda, video materiallarında, digər didaktik mənbələrdə şəhidlərimizin keçmiş olduğu şərəfli yolu həmrəyliklə qarşılamalıyıq.

Çünki milli birlik, milli həmrəylik indi xaricdən təcavüzə, təzyiqa, hədə-qorxuya məruz qaldığımız bir dövrdə Azərbaycan xalqına daha çox lazımdır.

Bu işdə, şübhəsiz ki, ailə, məktəb və ictimaiyyətin əlbir işi də çox vacib məsələdir.

Ailədə, məktəbdə və bütövlükdə cəmiyyətdə şəhidlərimizin xatırlanması ilə əlaqədar yetişən nəslin bütün nümayəndələrinə örnək xarakterli informasiyaların, məlumatların, zəruri tövsiyələrin verilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Ona görə ki, ailədə şəhidlərin yad edilməsinin təşkili üzrə iş planlaşdırılarkən şəhidlərin nümunəsindən istifadə işinin təşkili, düşməne kin və vətəne sevgi hissənin formalaşdırılması işinin təşkili, uşaqların şəhidlərə həsr olunmuş müxtəlif kompozisiyada çıxışların, şeir oxumalarının təşkili, uşaqlarda mərdlik və iradə tərbiyəsi işinin təşkili, Şəhidlər xiyabanına ziyarət mərasiminin təşkili ön plana çəkilməlidir. Bundan başqa, uşaqların ailə mühitində şəhidlərin xatırlanması ilə bağlı ən vacib nümunəvi keyfiyyətlərə alışdırılması istiqamətində ailə mühitində səmərəli iş aparmaq çox faydalıdır. Bu zaman istifadə olunan nümunənin növlərini düzgün seçmək lazımdır. Ailədə böyüyən uşaq üçün müəllim nümunəsi, yoldaş nümunəsi, tarixi şəxslərin nümunəsi, elm, mədəniyyət və incəsənət xadimlərinin nümunəsi, milli qəhrəmanların nümunəsi, iş nümunəsi, bədii obraz nümunəsi, xüsusən bütövlükdə cəmiyyət nümunəsi başlıca rol oynamalıdır.

Məqalənin elmi yeniliyi ondan ibarətdir ki, məqalədə ilk dəfə olaraq vətənpərvərlik və hərbi vətənpərvərlik tərbiyəsi ilə bağlı informasiyaların təlim prosesinə gətirilməsinin sfesifik xüsusiyyətləri

yətləri elmi, pedaqoji, metodik cəhətdən əsaslandırılmışdır.

Məqalənin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Məqalədən orta ümumtəhsil məktəblərində çalışan bütün fənn müəllimləri istifadə edə bilərlər. Çünki məqalədə onlar üçün vətənpərvərlik və hərbi vətənpərvərliklə bağlı verilən informasiyaların elmi, pedaqoji metodik sistemi müəyyənləşdirilmişdir.

Nəticə etibarilə deyə bilərik ki, ölkəmizin orta ümumtəhsil məktəblərinin təlim prosesində vətənpərvərlik və hərbi vətənpərvərliklə bağlı verilən informasiyalar yeniləşdirilərkən bu informasiyalar içərisində Qarabağ savaşı ilə bağlı ən zəruri informasiyalardan istifadə etmək daha məqsədəuyğundur. Yiğcam vaxt çərçivəsində verilən belə lakonik informasiyalar şagirdləri Vətən uğrunda, toraq uğrunda mübarizəyə hazırlayır.

İstifadə olunan ədəbiyyat

1. Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin bəyanatı. "Uşaq Təşkilatı Birliyi Rəhbərinin Gündəliyi". Sumqayıt, 2002
2. Əliyev Heydər. Müstəqilliyimiz əbədidir. Bakı, Azər nəşr, 2011

3. Kazımov N.M. Məktəb pedaqogikası. Bakı, "Çıraq", 2012

4. Sadıqov F.B. Pedaqogika. Bakı, Çəşniyev, 2012.

5. Tağıyev Q.H., Bayramova A.A. Gənclərdə milli-mənəvi şüurun formalaşdırılması yolları. Beynəlxalq elmi-praktik konfransın materialları. Bakı, "Bakı Universiteti nəşriyyatı", 2011.

Махбуба Алекберова

Научно-педагогические основы патриотических и военнопатриотических сведений, используемых в учебном процессе.

Резюме

В статье говорится о формировании патриотического и военнопатриотического воспитания подрастающего поколения. В ней раскрываются специфические особенности патриотического и военнопатриотического воспитания учащихся в учебном процессе. Отмечается, что является весьма полезным ежедневное осведомление учащихся в процессе занятий в течение 3-5 минут о шахидах, павших в Карабахской войне, а также за освобождение за освобождение оккупированных земель и целиком за Родину. В статье нашла отражение и научно-педагогическая система рас-

крытия патриотического и военной патриотического воспитания учащихся в учебном процессе.

Mahbuba Alakbarova

Scientific, pedagogical, methodological bases of the information on patriotism and military patriotism in the educational process

Summary

The article deals with the formation of patriotic and military patriotic education of the growing generation. The article identifies

the specific features of the patriotic and military patriotic education of pupils in the learning process. It is shown that it is very useful to give information about the heroes who have been martyred in the Karabakh war, as well as in the liberation of our lands and in the homeland as a whole, 3-5 minutes in the learning process every day.

The article also reflects the scientific, pedagogical, methodological system of patriotic education and patriotic education instilled in the learning process.